

Lisztes Nikolett

Nemesi szerepek a mezőtelegdi Miskolczi család 19. századi történetében*

A mezőtelegdi Miskolczi család a magyar középbirtokos nemesség körébe tartozott, és a 18–20. század folyamán a Bihar vármegyében zajló közelet meghatározó alakjait adta. Bár a Miskolczyak közül többen vezető tisztségeket töltöttek be a vármegye tisztkarában, s volt közöttük országgyűlési képviselő és főispán is, ennek ellenére még nem született átfogó munka történetükről. A továbbiakban erről a befolyásos, jómódú birtokos családról kívánok kevésbé ismert adalékokat közlenni.¹

A felhasznált források a család irathagyatékából származnak, a Bihari Múzeum Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteményében és a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihari Megyei Levéltárában találhatóak.² A gyűjteményekben őrzött iratok sokszínűsége alkalmat teremt egymástól eltérő területet vizsgáló, mélyebb társadalomtörténeti elemzésekre. Következetes válogatás eredményeként a tanulmány az 1800-as években keletkezett iratokon alapszik, és a Miskolczi családhoz köthető reformkori elittudat szerepeit elemzi. Ennek jellemző példája ifj. Miskolczi Lajos, vármegyei politikus, az országosan ismert, 1845. év decemberében lezajlott bihari közgyűlés főjegyzője. Miskolczi Sándor pályáján keresztül egy nemesi katonai karriert vizsgálok, amely az 1848-49-es forradalom és szabadságharc során nemzeti oldalon teljesedett ki. A harmadik, egyben utolsóként bemutatott szerep Miskolczi Károlyhoz köthető, akinek az életében a művelődés és kultúra játszott a döntő szerepet, ezért tevékenységi köréből a történeti témájú gyűjtőmunkát emelem ki.

A Miskolczyak szerepvállalásai szorosan kapcsolódtak a társadalom törekvéseihez: a polgárosodás folyamatának tevékeny résztvevőiként a reformtábor bázisát jelentő művelt, újat akaró, liberális ellenzéki köznemességet erősítették. Elemzésemet a három megnevezett Miskolczi édesapjával kezdem, hogy lássuk milyen értékrenddel indult a három fiatal nemes.

Id. Miskolczi Lajos (1774. március 28. – 1846. június 4.)³ a bihari középbirtokos nemesség megbecsült tagjaként a vármegyei hivatalokban tüntette ki magát. Az 1805 szeptemberében tartott közgyűlésen nevezték ki alügyvédnek, és még abban az évben, november 25-én a felkelő nemes sereg Váradi járásbeli aladószedői és másodalszolgabírói tisztségére választották. 1808-ban első alszolgabíróvá lépett elő, majd

* Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára és a Bihari Múzeum munkatársainak, valamint Török Péternek, akik segítettek kutatásaimat. [A Hajdú-Bihar Megyei és Debreceni Honismereti Egyesület és a Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára 2013. évi Honismereti pályázatára benyújtott munka átdolgozott változata. – A Szerkesztőség.]

¹ A 19. század első felében a család több helysére kiterjedő birtokrendszert épített ki, többek között Mezőtelegd, Álmosd, Érselind, Berettyóújfalu, Váncsod és Érsemjén tartozott a Miskolczi-birtokokhoz.

² A feltáró munka során a rendelkezésre álló adatokat adatbázisba rendeztük, amelyet az év folyamán a www.biharkutatas.hu honlapon kívánunk közzétenni.

³ Id. Miskolczi Lajos gyászjelentése. Mezőtelegd, 1846. június 4. BM IV. 342.1.; Id. Miskolczi Lajos és Szodoray Eszter emléktáblájának felirata. Mezőtelegd, 1849. BM IV. 97.1.; Tanúsítvány emléktábláról. Nagyvárad, 1903. augusztus 29. BM IV. 75.114.

1811-től a táblabírói és a házi főadószedői hivatalokat töltötte be. Közmegeleléssel végzett munkájának elismeréseként 1823-ban a nemesi pénztár adószedői posztját nyerte el.⁴ A báródsági nemesség a kerület kormányzójává és főkapitányává választotta 1827-ben,⁵ emellett részt vett a belbirtokokat számba vevő országos összeírásban. 1828–1832 között a Belényesi járás főszojabírójaként szerzett elismerést.⁶

Feddhetetlen erkölcsű emberként tisztelték. A családi levelezésben e tulajdonságokat több alkalommal említik fiai, elismerve ezzel az apa példamutatásának fontosságát. Szodoray Eszterrel (1782. november 9. – 1837. június 23.) kötött házasságából tíz gyermeke született.⁸ 1824-ben a mezőtelegdi törzsbirtokról a vármegye központjába, Nagyváradra költözött át családjával.⁹

A főjegyző

A mezőtelegdi Miskolczyak történetében egészen a kiegyezést követő időszakig nem találunk olyan családtagot, aki magasabb tisztséget töltött volna be, mint a főispáni kinevezésig jutó ifj. Miskolczy Lajos (Mezőtelegd, 1811. április 2. – Debrecen, 1891. december 30.).

A gimnáziumot a filozófiai kurzussal a Nagyvárad Királyi Akadémián végezte, majd egy éven keresztül jogi tanulmányokat folytatott a Debreceni Református Kollégiumban. Az 1829-es év elején fejezte be iskoláit, és már augusztus végétől megyei írnokként tűnt fel Tisza Lajos főjegyző oldalán. Egy év elteltével a Királyi Tábla esküdtje Pesten, Beöthy Sándor személynöki ítélmester mellett. Ezt követően 1832-ben Hodossy Miklós főjegyzői irodáját vezette decemberig, amikor Beöthy Ödön bihari országgyűlési követ írnokaként Pozsonyba került. Itt tett ügyvédi vizsgát 1833 őszén, és nyerte el kitűnő minősítéssel diplomáját. Pozsonyból kinevezése okán tért haza, ugyanis gróf Zichy Ferenc főispán Bihar vármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé tette meg 1834 februárjában. A sok teherrel járó hivatal után 1837-ben első aljegyzővé választották,¹⁰ majd 1845 júniusában jelentős szótöbbséggel főjegyzővé emelték a megye rendjei.¹¹

Gyorsan felívelő karrierje több párhuzamot is mutat a nála 13 évvel idősebb Tisza Lajoséval: fiatalon kerültek a közéletbe, és nyerték el ugyanazon tisztségeket, majd jel-

⁴ Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről. Váradolaszi, 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.; Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevelé iránti kérelme. Váradolaszi, 1827. augusztus 16. BM IV. 95.1.

⁵ Nyakas 2001. 27.

⁶ Id. Miskolczy Lajos bizonyáglevele hivatalviselésről. Váradolaszi, 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.; Brígovác – Petró – Sándor 2011. 219.

⁷ Családtörténeti levél. Debrecen, 1898. augusztus 18. BM. IV. 231.2.; Id. Miskolczy Lajos és Szodoray Eszter emléktáblájának felirata. Mezőtelegd, 1849. BM IV. 97.1.; Tanúsvány emléktábláról. Nagyvárad, 1903. augusztus 29. BM IV. 75.114.

⁸ Károly (1804–1867), Imre (1808–1860), Rozália (1810–1866), Lajos (1811–1891), Karolina (1813–1894), Anna (1815–1855), László (1818–?), Dániel (1820–?), György (1821–1899), Sándor (1826–1849). A család genealógiai táblájának pontosítását a későbbiek folyamán kívánjuk elvégezni.

⁹ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 1.d. 99.

¹⁰ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 1. d. 100. Az emlékirat bizonyos szövegrészeit az eredetivel megegyező módon közli: Móricz 1892. 86-91.

¹¹ MNL HBML IV. A. 1/a. 172. k. 777.

legadóivá váltak a bihari politikai gyakorlatnak.¹² Az 1820-as évek közepétől a vallásszabadság kérdésével kapcsolatban kialakult, alapvetően protestáns jellegű, rendi-ellenzéki hagyományokat folytató csoportosulásban Tisza Lajos meghatározó szerepet töltött be. A kor kihívásainak megfelelően a párt elvei hamarosan liberális alapokon értelmeződtek át a polgárosodás távlati célkitűzése folytán, amivel Tisza nem tudott azonosulni. Hivatali érvényesülési vágya mellett rendi szemlélete magyarázza, hogy ezután a vármegye konzervatív erőinek működésében vitt kiemelt szerepet.¹³ Az 1841-től kormánypárti adminisztrátorként működő Tisza ellenzéke a Beöthy Ödön vezette liberális Hazafi-párt volt.¹⁴

Ifj. Miskolczy Lajos pontosan a két párt közötti szakadás időszakában lépett hivatali pályára. Évtizedekkel később, 70 esztendősen emlékiratot írt, mely leírásban különösen élénk képekben emlékezett vissza a fiatalon megtapasztalt politikai élet visszasságaira: „*Ez időszaok sok kellemetlenséget hozott nekem. Ez időszaokban törtek ki amaz erős tusák, kíméletlen sárlódások a Főispáni helytartó Tisza Lajos és elsősorban Beöthy Ödön, másik sorban a főjegyző Toperczer Ödön között, melyek folytonosan élesebbekké válván, a pártokra szakadt megyei közösséget mondhatni egymást gyűlölkökké tették.*”¹⁵

A református hitű Miskolczy az évek során a Hazafi-párthoz csatlakozott, annak ellenére, hogy a csoportosulás Tisza Lajos ellen irányuló személyeskedő ellenszenvében – emlékiratának tanúbizonysága szerint – nem osztozott. A főispáni helytartó leváltását a közgyűlés több alkalommal megkísérelte, mely törekvésben neki kulcsszerep jutott: „*[...] a Főispáni helytartónak mindig személyes tisztelője voltam, s jó indulatával dicsékedtem, nekem kellett a legkíméletlenebb, legélesebb hangú felterjesztéseket Ó ellene készíteni! Mt – most is bevallom – mindig fájt szívvel, mindig lehangoltan tettem, – de tettem, mert tenni kötelességem volt!*”¹⁶ Kötelességtudatának alapját ezen a ponton nem egyértelműen fogalmazta meg: egyrészt fakadhatott a hivatali feladat végrehajtásának külső kényszeréből, másrészt egyfajta belső indíttatásból a törvényesség védelmében, miszerint a liberálisok igényei jogos sérelmekből következtek. Az események nem várt alakulása úgy hozta, hogy Miskolczy nemcsak elvi szinten, hanem végül személyét tekintve, a gyakorlatban is nyílt ellentétbe került Tisza Lajos főispáni helytartóval.

Az 1845-től kiteljesedő adminisztrátori rendszer kormánybefolyást erősítő intézkedései a hagyományosan ellenzékinek számító Bihar vármegyében nagy visszhangot kiváltó eseményeket idéztek elő. A konzervatív politikusok előtérbe helyezése a tisztújító közgyűléseken az addigi gyakorlattal ellentétes vagy törvénytelen eljárások útján történt, sok esetben a szavazók névjegyzékét manipulálták. Nem alakult ez másként az 1845. június 23-ai tisztújítás alkalmával sem. Tisza Lajos adminisztrátor az ellenzéki másodalispánt, Bernáth Józsefet kihagyta a kandidáltak sorából, hogy helyette Papszász Lajosnak¹⁷ juttassa az első alispáni széket. Az ellenzéki liberálisok egyenesen az uralkodóhoz intéztek felségfolyamodványt a törvényen esett sérelem miatt. A királyi leirat a tisztújítás

¹² Tisza Lajos életére vonatkozóan bővebben: Petró 2010. 59-75.

¹³ Uo. 60-61.

¹⁴ Hegyesi 2000. 9.

¹⁵ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 1. d. 101.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Papszász Lajos 1845-1848 között Bihar vármegye első alispánja. Varga 1964. 614.

lefolyásáról való döntést a vármegye közgyűlésére bízta, és elrendelte az ellenzék petíciójának megvitatását.

Ilyen előzmények után nyílt meg 1845. december 15-én a vármegye közgyűlése Tisza elnöklete alatt.¹⁸ A helytartótanácsi intézvény és a felségfolyamodvány tárgyalásának mikéntjéről a két párt nem tudott megegyezni, ezért az elnök híveivel együtt elhagyta az üléstermet, mire az ellenzékiek új elnököt választottak.¹⁹ Tisza az ülésterembe visszatérve megelőző tanácskozás nélkül kívánta szavazásra bocsátani a kérdést. A szavazatszedő küldöttség névjegyzékét ifj. Miskolczy Lajos főjegyzőnek nyújtotta át, aki megtagadta a jegyzőkönyv felvételét, mondván: egy ilyen módon lefolytatott eljárásban való részvétele ellentétes volna hivatali esküjével. A jelenet hatására kitört zúgolódás miatt az adminisztrátor a terem falain kívül folytatta le a szavazást, amely nem ismerte el magáénak az ellenzék beadványát.

A második napon Tisza a közgyűlés megkerülésével hozott döntést igyekezett hitelesíteni, a főjegyző viszont már az ülés előtt jelezte, hogy nem ismeri el a szavazást. A főispáni helytartó mindezzel dacolva, szándékától tántoríthatatlan maradt, és Lázár Imre tiszteletbeli főjegyzővel olvastatta fel a határozatot. E felolvasás ideje alatt állt fel a székéről Miskolczy. Az intézvény és a folyamodvány ügyének előadójaként szót emelt az eljárás törvénytelenége ellen, kijelentette, hogy a december 15-én lezajlott gyűlésen nem született döntés, mivel az elnök jogtalanul beszüntette a tanácskozást.²⁰

A szembenálló erők mozdulatlan erőviszonyainak végleges kilendítésére a közgyűlés negyedik napján került sor. Tisza pressziót alkalmazva erőszakkal tett pontot az ügy végére, mindezzel országosan is hírhedtté téve az 1845 decemberében lezajlott bihari közgyűlést: Dragos János szolgabíró szuronyos hajdúk és kortesek kíséretében az ellenzékre rontott, és tizenkét ellenzékít sebesítettek meg.²¹

A történetek nem maradtak következmények nélkül: Miskolczyt felfüggesztették hivatalaiból, egyúttal tiszti kereset alá vették. Az események kivizsgálására kiküldött királyi biztoshoz 1846 májusában írt fogalmazványában megvédte magát a vádakkal szemben, hiszen nem (ő) követett el hivatali visszaélést: *„December 15-18-kai közgyűlések alatt is magamat folytonosan a törvény korlátai között tartottam, és meggyőződve vagyok, miképp semmi oly lépést nem tettem, mely akár a törvénnyel, akár hivatali hittel összeegyeztethető nem volna.”*²² Tisztségéről való felfogása tökéletes összhangban állt az ország törvényeivel és hivatala etikai normáival, miszerint a tisztségviselő elsődleges kötelessége a közjó szolgálata. A közgyűlésről idézett ingerült szavait tagadja, ellenben egyértelműen utal a tényre, hogy az eljárás alatt szabálytalanságok történtek, ezért az ellene indított per folyamán továbbra is a törvényesség mellett fog kiállni: *„[...] azon perben, ha talán előljáróim iránti tiszteletem, törvényes és alkotmányos kötelességeimmel összeütközésbe jönne – miyen eset pedig nem lehetetlen – ilyenkor a törvénynek hódolni, vélném polgári helyzetemből folyó legfőbb s mellőzhetetlen kötelessé-*

¹⁸ Az 1845. december 15-18. között tartott közgyűlés eseményci közül csupán ifj. Miskolczy Lajos szerepvállalását emeljük ki, mivel a szakirodalom bőven foglalkozott e témával. A közgyűlés leírását ld.: Kemény 1903.; Szárazberky 1931. 122-126.; Horváth 1868. 77-81.; Varga 1964. 614-642.

¹⁹ Az új elnök Hodossy Miklós volt, Miskolczy Rozália férje.

²⁰ Kemény 1903. 135-136.

²¹ Varga 1964. 616.; Kemény 1903. 140.

²² Ifj. Miskolczy Lajos fogalmazványa. Váradolaszi, 1846. május 20. BM IV. 75.177.

gemnek.”²³ Miskolczy előre látta, hogy a per során a törvény a főispán szavával ellentmondásba keveredhet, ezért máris pozícionálta magát Tisza Lajossal szemben.

A kinevezett törvényszék 1847. május 5-re idézte be Miskolczyt a Váradolasziban tartott közkereseti perbe. A kiküldött vádirat a fogalmazványban leírtakkal összehasonlítva sokkal indulatosabbnak mutatja fellépését. December 15-én „[...] *Lázár Imre tiszt. jegyző [...] kezéből érdekelt papírt indulatosan kiragadván, kezei közt összemorzsolván, zsebébe rejteti, s több ingerültséggel ejtett szavak kíséretében ezen kijelentésekkel: »nekem nincs garasos hitem, érzek annyi lelki erőt, hogy e papírt ki nem adom, s a jegyzőkönyvet fel nem teszem.«*”²⁴ A gyűlés másnapján felkérték az előző napi jegyzőkönyv felolvasására, mire: „[...] *egy ív tiszta papírost e szavak kíséretében: »itt a jegyzőkönyv!« gúnyosan az asztalra, az elnök elébe dobni, s ezen vonakodása miatt a jegyzőkönyv felolvasására elnökileg felszólitott Lázár Imre urat, annak felolvasásában akadályozni, az asztalt s mellét indulatosan verve, nevezett jegyzőt hivatali bütlenséggel vádolni, s ekképp a tanácskozás folyamatát akadályozni bátorzkodott.*”²⁵

A főjegyző közgyűlésen betöltött szerepéről egy harmadik reflexió is található a családi irathagyatékban. A fentiekben már több alkalommal idézett visszaemlékezésében Miskolczy az események után 36 évvel is mind jogi, mind erkölcsi értelemben megfelelőnek ítélte eljárását: „*E gyűlésen akarva, nem akarva nekem is, mint főjegyzőnek kijutott keserű szerepem, melyet le nem játszánom nem lebetett... minden kiejtett szavamat most is egészen korrektnek tartom [...]*”²⁶ Az emlékirat a fogalmazvány és a vádirat után egyfajta kiegyensúlyozó törekvést mutat be Miskolczy részéről, ugyanis nem lehet figyelmen kívül hagyni a szöveg több pontján említett „békés” politizálás iránt kifejtett vágyát. Természetesen az emlékezés aktusa és a magas kor bölcsessége több mértékletességet tükrözhet, mint amilyen a fiatal férfi fellépésében egykor megnyilvánulhatott. Ennek ellenére nincs okunk ezt a mérsékelt politikai attitűdöt cáfolni. Tisza megsértette a vonatkozó törvényeket és a vármegye rendelkezéseit, amelynek logikus következménye egy aktív, jogvédő pozíció kifejlődése. Miskolczy szemléletében a közjóért vállalt hivatali élet hatékonysága, a törvények feltétlen tiszteletével egybeforrva a legfontosabb tényező. Ebben az értelmezésben bármilyen körülmény negatív lehet, amely zavarja mindezt. A visszaemlékezés felépítésében ezzel összhangban némi aránytalanság mutatkozik, mivel a közgyűlést megelőző időszak kifejtettségét és képies elemeit tekintve a szöveg legkiemeltebb részei. A pártharcok kiéleződését spirálisan emelkedő folyamatban ábrázolja, ahol a decemberi közgyűlés a csúcspont: „*A torzsalkodás folyton folyt, míg végre a [z. 1] 845-ik évi december havában tartott közgyűlés folyamata alatt tetteleg vérengzésben kulminált.*”²⁷

Az 1845. december 15-18. között tartott közgyűlésen történt botrányos események kivizsgálására megindított tiszti perek csaknem két évig tartottak, majd az első magyar igazságügy-miniszter, Deák Ferenc által delegált törvényszék szüntette be azokat.²⁸ A köztörténeti események végül nem pusztán a pert, de – Tisza főispáni helytartóval együtt – a bihari pártok küzdelmét is elsöpörték. A „véreskezű adminisztrátor” a ’48-as változások hatására maga mondott le tisztségéről, mialatt Miskolczyt 1848. május 2-án

²³ Uo.

²⁴ Közkereseti vádlevél. Pest, 1847. március 21. BM IV. 75.173.

²⁵ Uo.

²⁶ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 2. d. 101.

²⁷ Uo.

²⁸ Móricz 1892. 86-87.

visszahelyezték főjegyzői állásába.²⁹ Az elismerés jeleként értelmezhető tett egy kedves jelenetet idézett az időskorú Miskolczi emlékezetébe: „[...] Bihar vármegye főispánjává Beöthy Ödön lett kinevezve, ki a legelső gyűlés alkalmával [...] meglátván engem a táblabírák között ezen szavakkal helyezett főjegyzői hivatalomba vissza. »Hát főjegyző úr miért nem ül szokott helyére? Üljön oda! S referáljon!« Én odaültem a gyűlés éljen kiáltásai között, s megtörtént a visszahelyezés!«³⁰ A május 23-án tartott tisztújításon az Érmelléki járás főszolgabírójának választották meg, alig egy hónap elteltével másodalispáni tisztségre érdemesítették.³¹ Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeiben a végsőkig kitartott, hivatalát az orosz sereg Nagyváradra való augusztusi bevonulásáig viselte, amikor a hegyeken keresztül hazamekkül álmosdi birtokára.³²

A passzív rezisztencia éveiben az érmelléki helvét hitvallású egyházmegye ülnöke, 1858-tól tíz éven keresztül segédgondnokaként tevékenykedett. Hirtelen töréssel abamaradt politikai pályafutása folytatódott: 1860–1861 és 1867–1872 között Bihar vármegye alispánja volt, miközben 1865-ben a székelyhídi kerület képviselőjeként vett részt az országgyűlésen.³³ Tisza Kálmán felterjesztése nyomán 1875. április 21-én Középszolnok és Kraszna vármegye főispánjává nevezték ki. 1876 augusztusától az újonnan megszerveződő Hajdú vármegye és Debrecen szabad királyi város főispánjaként működött egészen 1883 májusáig.³⁴

Egy katona

A mezőtelegdi család legfiatalabb gyermeke, Miskolczi Sándor (Nagyvárad, 1826. március – Aszód, 1849. április 13.)³⁵ fiútestvérei közül egyedülként választotta a katonai hivatást. Tiszti karrier iránti vágya nagy volt, fiatal korától kezdve meglehetősen céltudatossággal jelölte ki egyéni fejlődésének pontos irányait.

Katonai pályája 1841-ben indult a 9. huszárezredhez való belépésével.³⁶ Az ifjút 19 éves korában, 1845. szeptember 12-én avatták kadéttá,³⁷ majd 1846. június 2-tól megkezdte tanulmányait a Magyar Királyi Testőrségnél.³⁸ Bécsben töltött évei alkalmat nyújtottak számára a Monarchia életének szélesebb körű megismerésére. A császárváros nagyobb léptékű, fényűző rendezvényei és monumentalitása lenyűgözte a bihari közneimest. I. Ferenc császár szobrának avatási ünnepsége alkalmából esett első gárdabeli megjelenését részletekbe menő pontossággal írta le: „[...] a vártéren [...] 10 ezermi nép

²⁹ Az 1848–49-es bihari eseményekhez ld.: Hegyesi 2000.

³⁰ Ifj. Miskolczi Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 2. d. 102.

³¹ Hegyesi 2000. 35–36.

³² Ifj. Miskolczi Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML XIII. 22. 2. d. 102.

³³ Követválasztási eljárásról készült jegyzőkönyv. Székelyhíd, 1865. november 27. BM IV. 75.179.

³⁴ Móricz 1892. 88–91.

³⁵ Miskolczi Sándor keresztelési anyakönyvi kivonatának másolata. Mezőtelegd, 1830. szeptember 17. BM IV. 75.77.1.; Plathy József levele Miskolczi Károlynak. Aszód, 1849. április 15. BM IV. 89.720.1.

³⁶ Miskolczi Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

³⁷ Miskolczi Sándor levele Miskolczi Imrének. Bécs, 1845. szeptember 26. BM IV. 75.48.1.

³⁸ Miskolczi Sándor levele Miskolczi Imrének. Bécs, 1846. június 25. BM IV. 75.140.

volt, a szoborral által ellenbe volt a Királyi Tribün felállítva, a szobor négy oldalát a négy testőr sereg vette körül egész gálába öltözve, ahol én is jelen voltam [...]”³⁹

A nemesi testőrség oktatásának időbeosztása szorosabb volt az azt megelőzőnél, szorgalma azonban nem hagyott alább. Szabadidejét ugyancsak hasznosan töltötte: „[...] a délutánt az tudományok ismétli átolvasásával töltöm [...] most a Dalmontól kiadott Frantzia Revolutiot olvasom [...] jövőbő 1-től kezdve frantzia nyelvet fogok tanulni [...] hogy kiképezésemet annyival inkább előmozdítsam.”⁴⁰

Választott hivatásának azonban voltak árnyoldalai. A kimerítő szolgálat és gyakorlatok mellett anyagi helyzete borúlátásra adott számára okot: „[...] meglehetősen a drágaság [...] az ember alig tud élni!”⁴¹ Komoly pénzügyi zavarokkal küzdött annak ellenére, hogy családja igyekezett a problémán segíteni. Az 1843-as birtokfelosztás alkalmával Sándornak juttatott váncsodi birtokot 1846 márciusában zálogba adta édesapja, ezzel alapozta meg a fiatalember előmeneteléhez szükséges anyagi háttérét. „[...] a Miklós orosz cár nevét viselő magyar huszárezredbeli kadét Sándor fiam [...] katonai pályán leendő előlépésében bízok, eladását multhatatlanul szükségessé teszi [...]”⁴² Alig telt el két hónap, és a gondoskodó apa, id. Miskolczy Lajos 1846. június 1-jén elhunyt. Sándor otthonától távol, levélben írta le gyászát: „[...] amennyire ez nekem fáj az leírhatatlan [...] de ha az isteni végzés így akarta, meg kell nyugodva lennünk, tudván hogy mindnyájunkra e sors vár.”⁴³

Idézett szavával élve saját sorsa hamarosan elérte. A meginduló honvédelmi harcok 1848. szeptember végén a királyi testőrseregből való kilépésre készítették, hogy főhadnagyként csatlakozzon a Kassán alakuló 20. honvédszászlóaljhoz.⁴⁴ Decemberben részt vett a Franz Schlik elleni harcokban,⁴⁵ melynek során sérülést szerzett, és december 11-én fogságba került.⁴⁶ Szabadulását követően a feldunai (VII.) hadtesthez tartozó 9. (Miklós) huszárezrednél, Gáspár András ezredesnél jelentkezett szolgálatra. Miskolczy pályája első éveit e huszárezred kötelékében töltötte, ahol atyai jó kapcsolatot alakított ki Gáspárral. Mentora közbenjárására Sándor kis idő elteltével másodkapitány lett,⁴⁷ 1849. február 13-án alszázadosi rangot kapott.⁴⁸

1849. április 12-én kelt a hír az ifjú ismételt sebesüléséről: „[...] a katonák dicséjét [...] szegény Miskolczy Sándort találtam a Podmaniczkyak aszódi kastélyába fekvő 8 tetemes sebekbe, mely sebek közül 4 halálos. – katona társai ott állottak velem együtt könnyezve ágya körül [...]”⁴⁹ A levél szerint „éppen ma egy hete kaptam a sebeket Hatvannál”,⁵⁰ tehát Sándor az április 5-én lezajlott lovassági összecsapás alkalmával sebesült meg, nem az április 2-ai hatvani ütkö-

³⁹ A szoboravatásra 1846. június 16-án került sor. Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1845. szeptember 26. BM IV. 75. 48.1.

⁴² Záloglevél a váncsodi birtokról. Váncsod, 1846. március 26. BM IV. 75.113.

⁴³ Miskolczy Sándor levele Miskolczy Imrének. Bécs, 1846. június 25. BM IV. 75.140.

⁴⁴ Bona 2009. 111.

⁴⁵ A kassai ütközet leírását ld.: Hermann 2004. 139-146.

⁴⁶ Ifj. Miskolczy Lajos levele Miskolczy Imréhez. Váradolaszi, 1848. december 27. BM IV. 75.174.; Bona 2009. 111.

⁴⁷ Miskolczy Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

⁴⁸ Bona 2009. 111.

⁴⁹ Plathy József levele a Miskolczy családnak. 1849. április 12. BM IV. 75.134.

⁵⁰ Uo.

zetben.⁵¹ Utolsó „csatája” ekképpen zajlott le: „[...] hadbajtársai visszazaladtak a nagy erő-től, ő is visszavonulván ekkor, egy uhlánus tisztnak képébe vágott, s abba a pillanatba döfött bátul egész válla keresztül egy dárdától, mely lováról letaszította, s míg feküdt a földön rá rohantak, hátába, karjába, különösen jobb oldalán és nyakán kapta a sebeket, és ekkor felkapaszkodva még védte magát kardjával, s egy árokba menekült, hol gróf Török mentette meg az uhlánusok dübétől [...]”.⁵²

Miskolczy alszázados a magyar seregek által április 6-án elfoglalt Aszódon töltötte utolsó napjait báró Podmaniczky Ármin kastélyában. Májgyulladás következtében tovább romlott állapota, végül április 13-án belehalt súlyos sérüléseibe.⁵³ Aszódon helyezték végső nyugalomra április 15-én.⁵⁴

A kedves fiú és a hős katona emlékét tudatosan ápolta a család. Miskolczy Sándornak, „egy a hazáért elesett honfinak” 1861. október 21-én gyászünnepek keretében sírkövet emeltek Aszódon „távollakó, de emlékét híven őrző testvérei”.⁵⁵ A gyászünnepen Podmaniczky Frigyes és Herman bárók, Plathy József és neje Hodossy Klára, az elhunyt unokahúga, valamint az egybegyűlt helyi értelmiség és a lakosság vett részt.

A történeti gyűjtő

A Miskolczy családhoz köthető reformkori szerepek soron következő példája a történeti gyűjtőé. Miskolczy Károly (Mezőtelegd, 1804. október 22. – Berettyóújfalu, 1867. március 24.) élete során Bihar vármegye vezető tisztségeit töltötte be, mindemellett évtizedeken át végzett történeti témájú adatgyűjtő tevékenységet. A családi hagyományoknak megfelelően tanulmányait a Nagyvárad Királyi Akadémián végezte.⁵⁶ A később nagy tapasztalatot és szaktudást szerző férfi pályafutása 1824 augusztusában indult, ekkor a Sárréti járás esküdtjévé, három hónappal később becületbeli jegyzővé nevezték ki. 1832 tavaszán a járás másod-alszolgabírója,⁵⁷ 1837-től főszolgabírója lett. A megye rendjeinek bizalmából 1837 folyamán elnyerte a főjegyzői hivatalt is, bár azt nem fogadta el.⁵⁸ Immár az 1848. XVI. törvénycikk alapján megtartott 1848. május 23-ai tisztújítás alkalmával első alispánná választották,⁵⁹ alig egy hónap múlva a bárándi kerület egyhangúlag megszavazott országgyűlési képviselőjeként lép elénk.⁶⁰ A forradalom és szabadságharc eseményeiben – Lajos testvérel együtt – az 1849-es év augusztusáig részt vett. Az '50-es években visszavonultan élt,⁶¹ majd a Tiszántúli Református Egyházkerület segédgondnoki pozícióját töltötte be.⁶²

⁵¹ Hermann 2004. 200-206.; Bona 1998. 209-210.

⁵² Plathy József levele a Miskolczy családnak. 1849. április 12. BM IV. 75.134.

⁵³ Plathy József levele Miskolczy Károlynak. Aszód, 1849. április 15. BM IV. 89.720.1.

⁵⁴ Miskolczy Sándor gyászjelentése. Közlöny, 1849. április 24. BM IV. 75.366.

⁵⁵ Leírás sírköemelésről. 1861. október. BM IV. 75.128.

⁵⁶ Miskolczy Károly bizonyítványa. Nagyvárad, 1822. augusztus 31. BM IV. 75.210.

⁵⁷ Id. Miskolczy Lajos bizonyosságlevele hivatalviselésről. 1835. szeptember 24. BM IV. 75.105.

⁵⁸ Tisza Lajos 1837 folyamán lett ismételt alispán, immár a konzervatív erők támogatásával.

⁵⁹ Hegyesi 2000. 35.

⁶⁰ Bihar vármegye tisztségviselőinek névsora. Berettyóújfalu, 1863. december 23. BM IV. 75.126.; Hegyesi 2000. 43.

⁶¹ Ifj. Miskolczy Lajos emlékirata. Debrecen, 1881. október 15. MNL HBML. XIII. 22. 2. d. 102.

⁶² Miskolczy Károlyt ábrázoló festményről készült fénykép. BM III. 76.15.

Fényes Karolinnal kötött házassága révén került Berettyóújfaluba, ahol még járási esküdtként tervbe vette a vármegye történetét feldolgozó monográfia elkészítését. Noha eredeti célkitűzését a munka komplexitása folytán nem sikerült véghezvinnie, a hosszú évek gyűjtőmunkája jelentős értéket képvisel. 1828, esetleg 1829 folyamán kérte fel Sár-rét helységeknek jegyzőit településük történetéről és hagyományaikról szóló beszámolók elkészítésére. Halála után Tardy Sándorhoz kerültek helytörténeti vonatkozású iratai, melyeket O'sváth Pál használt fel későbbi kutatásai során.⁶³ Miskolczi átfogó vármegye-történet koncepciójába illeszthetőek emellett a szűkebb kérdésköröket körüljáró leírásai, például Bihar vármegye archontológiai adattárának összeállítása,⁶⁴ az 1864-ben publikált cikke az Alföld domborzatáról⁶⁵ vagy a Báródsági Nemes Kerület történetére, társadalmára, közigazgatására, valamint földrajzi meghatározottságára kiterő munkája. Ezen korainak számító, 1834-es kézírata saját levéltári kutatásaival kiegészítve Nábráczy Antal művén alapult.⁶⁶

Széleskörű adatgyűjtései során családtörténettel összefüggő adatok birtokába is jutott, így indultak meg genealógiai vizsgálatai, majd személyes indíttatásból saját felmenőinek keresése. A 19. század folyamán Bihar vármegyében több Miskolczi család élt,⁶⁷ melyek közül a mezőtelegdi és pávai ág az 1830-as években változó intenzitású levelezést folytatott egymással. A Háromszéken élő Miskolczi József a mezőtelegdi idősebb és ifjabb Lajossal, Imrével és Károllyal tartott fenn kapcsolatot. Id. Miskolczi Lajost Bihar vármegye és a szomszédos erdélyi törvényhatóságok közti határrendezés eligazítására küldték ki, ekkor találkozott Zalánán Miskolczi Józseffel, és a névegyezésre felfigyelve barátságot kötöttek.⁶⁸ A levélszövegek gyakran felbukkanó tartalmi eleme a család ismertetése, olykor fontos gyakorlati céllal: 1835-ben egy perben van szükségük a mezőtelegdieknek Miskolczi Gáspár osztálylevelére.⁶⁹

A kiterjedt családi kapcsolatok számontartása jellemző a köznemesi családokra, hiszen a megyei adminisztráció tisztségviselői számára szükségszerű volt a származás igazolása. A Miskolczi Károlynak írt levelekben viszont rendszerezettebben és nagyobb arányban jelenik meg e téma. A hasonló jellegű tematika arra enged következtetni, hogy ez esetben egy mélyebb igény merült fel. A család történetének búvárlása a rokonsági kapcsolatok tisztázásával, családi iratok és vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatok megosztásával valósult meg.⁷⁰

A szabadságharc leverése után folytatott életmódja megfelelő háttérrel biztosított Miskolczi számára a kutatási tevékenységre. Önálló gyűjtéseinek kívül egyre szélesedő kapcsolatrendszere nyújtott neki segítséget. Jelentős inspirációt jelentett Nagy Ivánnal, a máig az egyik legnagyobb hatású genealógussal folytatott levelezése. Nógrád vármegye főlevéltárnoka 1857-1865 között 12 kötetben tette közzé „Magyarország családai

⁶³ Miskolczi helytörténeti gyűjteményének nagy része elveszett. Tardy pusztán 10-12 jelentést adott át O'sváth részére. O'sváth 2009. 60.

⁶⁴ Bihar vármegye tisztségviselőinek névsora. Berettyóújfalu, 1863. december 23. BM IV. 75.126.

⁶⁵ Miskolczi 1864. 218.

⁶⁶ A Báródság levéltára a 19. század folyamán megsemmisült. Miskolczi Károly Báródsági Nemes Kerület-ről szóló leírásához ld.: Nyakas 2001.

⁶⁷ Micskei, roglaticzai, pávai és mezőtelegdi Miskolczi családok. Borovszky 1901. 640.; Nagy 1860. 512-515.

⁶⁸ Miskolczi József levele Miskolczi Károlynak. Páva, 1838. július 18. BM IV. 75.241.1.

⁶⁹ Miskolczi József levele id. Miskolczi Lajosnak. Páva, 1835. BM IV. 75.270.

⁷⁰ Miskolczi József levele Miskolczi Károlynak. Páva, 1837. július 27. BM IV. 75.271.1.

czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal” c. munkáját, melynek VII. darabjának megjelenése után,⁷¹ 1861. november 10-én Miskolcзы megkereste a szerzőt. A történész 1861. december 12-én kelt levelében találhatóak az erre való utalások, a kapcsolatfelvétel kezdetét mutató udvariassági elemek formájában. A novemberi levelet nem kapta kézhez, ezért csak a december 4-ei levélre tudott válaszolni. Ebben Miskolcзы „családi ismertetéseket” mellékel, amelyeket Nagy felhasznált a később megjelent pótlékkötetben.⁷²

A novemberi levél hiányában csak az arra adott válaszból következtethetünk annak tartalmára. A történész a kötethez felhasznált forrásairól adott tájékoztatást. A mezőtelegdi Miskolcзыak családfájáról szerzett információit Décsey Miklós közléséből nyerte, aki ezzel együtt a Csulyakoktól való leszármazásra is ráirányította figyelmét.⁷³ Ezen a ponton valósult meg az információk kölcsönös hasznosítása: Nagy Iván a Miskolcзы Károly által közöltek alapján készítette el a Szodoray család leszármazási tábláját⁷⁴ az 1863-ban kiadott 10. kötetben, bár két helyen Károly közlésétől eltérő név szerepel (Eszter Eulália, Farkas pedig Miklós néven).⁷⁵

Károly pártfogásába vette a családfakutatást, és Lajos testvérével együtt igyekezett a debreceni és érmelléki terület, illetve az egyházmegyei könyvtár vonatkozó anyagait feltárni.⁷⁶ Ifj. Miskolcзы Lajos tehát aktív segítője volt a gyűjtésnek. Az említetteken túl a Kölcsey családra vonatkozó adatokat kutatta fel,⁷⁷ majd Décsey Miklóssal vette fel a kapcsolatot.⁷⁸ A Décsey által visszajuttatott családi iratokat és a nemzedékrendi tábla másolatát Nagy Iván egyaránt felhasználta.⁷⁹

Miskolcзы Károly és Nagy Iván levelezésének főszereplője a régi előd, Miskolczi Csulyak István volt, akinek „emlékkönyve” 1861 végén a mezőtelegdiek birtokában volt. A történész érdeklődött jellegéről és tartalmáról, ugyanis a Rákóczi családra, főként Rákóczi Lajosra vonatkozó adatokat feltételezett benne, ezért az eredeti kézirat elküldését kérte. „*Valjon nem csupán halotti beszédeket tartalmaz-e ezen kézirat?*”⁸⁰ Ma már tudjuk, hogy az „emlékkönyv” tulajdonképpen egy omniarium, amely az egyik legrészletesebb 17. századból való magyarországi peregrinációt örökíti meg, emellett életrajzi leírásokat és költeményeket is tartalmaz. Miskolcзы Károly leveleinek köszönhetően tanúi lehetünk a pillanatnak, amikor tudomást szerez e fontos dokumentumról a történettudomány. Miskolczi Csulyak hátrahagyott iratait napjainkban két helyen őrzik: az 1629-től 1645-ig vezetett „*Diarium Senioratus mei*” című kézirat gyűjtemény a Sárospataki Református Nagykönyvtárban, az 1601 és 1628 között keletkezett „*Diarium*

⁷¹ Nagy 1860.

⁷² Nagy 1868.

⁷³ Nagy Iván levele Miskolcзы Károlynak. Pest, 1861. december 12. BM IV. 75.145.2.

⁷⁴ Miskolcзы Károly a Szodorayokról hiányos ismeretekkel rendelkezett, a meglévőket Szirmay Antal munkájából tudta. Szirmay 1809–1810. Az adatokat kiegészítette az általa ismert családtagokkal. Miskolcзы Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.

⁷⁵ Nagy 1863. 779. és 782-783.

⁷⁶ Miskolcзы Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.

⁷⁷ Ifj. Miskolcзы Lajos apósa Kölcsey Sámuel volt.

⁷⁸ Szodoray Eszter testvére, Sándor Décsey Terézt vette nőül. Az ő testvére Ferenc, akinek unokája Décsey Miklós.

⁷⁹ A közölt információk nyomtatásában hiba történt. Décsey Miklós levele Ifj. Miskolcзы Lajosnak. Érkö-rös, 1862. május 5. BM IV. 75.231.1.

⁸⁰ Nagy Iván levele Miskolcзы Károlynak. Pest, 1861. december 12. BM IV. 75.145.2.

Apodemicum” – amely 50 lapon összesen 16 beszédet tartalmaz – az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található.⁸¹

Károly válaszában leírást adott a kéziratról, melynek tartalmából arra következtethetünk, hogy az utóbb említett gyűjteményről beszélt.⁸² Helyesen érzett rá a kézirat jelentőségére, ezért megkezdte az önálló adatgyűjtést a Csulyakokra vonatkozóan történelmi témájú folyóiratok és könyvek alapján.⁸³ Elkészített jegyzetei pontosak, megegyeznek a ma ismert életrajzi adatokkal. Csulyak irataiból Miskolczy emelt ki részleteket, hogy azokat másolatok formájában a nagyközönséggel is megismertesse.⁸⁴ A kutatásainak volt még egy fontos hozadéka: a felmenők Thököly és Rákóczi családokkal való kapcsolata tovább erősítette a mezőtelegdi Miskolczyak református hit és függetlenségi politikai hagyomány iránti elköteleződését.

Miskolczy Károly családjának történetével kapcsolatos iratait elkülönítve kezelte, majd a hatvanas években elküldte Nagy Iván részére.⁸⁵ A Bihari Múzeumban található egy családtörténetről szóló összefoglalásnak szánt, töredékesen fennmaradt kézirat, mely az alapul vett Nagy Iván-féle munka mellett főként levéltári kutatásokon alapszik. A szöveg egyetlen személy keze munkája, szerzője jelenleg nem ismert. A leírásban Károly halála után megjelent munkákra történik hivatkozás, melyekre tartalmilag is döntő gondolatmenetek épülnek. A legkésőbb megjelent hivatkozott munka 1884-ben látott napvilágot, ezért a kézirat keletkezése is erre az időszakra tehető.⁸⁶ Miskolczy tevékenysége nagy segítséget nyújtott a család későbbi leszármazottainak is, hiszen a 20. század elején két alkalommal kényszerült ifj. dr. Miskolczy Imre (1853-1915) hivatalához szükséges nemességigazolási eljárásban részt venni.

„[...] az igazi bölcsesség abban áll, ha sorsunkba bele találjuk magunkat [...]”⁸⁷

A fennmaradt személyes iratok összetett képet rajzoltak a mezőtelegdi Miskolczy család közösségben betöltött funkcióiról. A vármegyei ellenzéki politikus és a katona mellett a történelmi gyűjtő hivatása is jól illik a jómódú, közdolgok iránt elkötelezett elit-

⁸¹ Koller 2007. 186.

⁸² A válaszában Miskolczy összegzést adott a kézirat tartalmáról: latin és magyar nyelvű erkölcsi témákról írt értekezések és versek, amit Miskolczy Csulyak István életére vonatkozó események leírásai szakítanak meg. 1609-ben, mint a váradi református egyházi zsinat tagja, a váradi vár állapotáról készített leírást, melyet később Kereszturi József, váradi kanonok felhasznált. Az emlékkönyv tartalmazza az id. és ifj. Rákóczy Zsigmond és Rákóczy Lajos felett mondott magyar gyászbeszédet. Miskolczy Károly levele Nagy Ivánnak. Berettyóújfalu, 1861. december 15. BM IV. 75.145.1.; Miskolczy Csulyak Thököly Miklós tanítójaként az 1601 szeptemberében megkezdett külföldi útját írta le. Szabó 2011. 119-128.; A váradi vár leírásához ld.: Kereszturi 1806.

⁸³ Egyházi Magyar Történelmi Emlékek 1860-ban megjelent kiadványából írt jegyzet. BM IV. 75.82.1.; Tóth Ferenc: A helvetziai vallástételt követő túl a tiszai superintendenciában élt református püspökök élete e jelen való időkig lehozva című, 1812-ben kiadott könyvéből írt jegyzet. BM IV.75.80.1.; Magyar írók. Életrajzgyűjteményének 1858-as kiadásából készített jegyzet. BM IV. 75.81.2.; Sárospataki Füzetek 1860-ban megjelent kiadványából írt jegyzet. BM IV. 75.81.1.

⁸⁴ Thököly Sebestyén szakácsának, Szentbenedeki Mihály szakácskönyvének másolatát Miskolczy 1862-ben közölte. Jókai Mór a Vasárnapi Ujság hasábjain folytatásokban tette közzé. Jókai Mór (Kakas Márton) 1862.

⁸⁵ Tardy Sándor levele ifj. dr. Miskolczy Imrének. Berettyóújfalu, 1903. június 28. BM IV. 89.392.8.1.

⁸⁶ Családtörténeti leírás. BM IV. 75.232.

⁸⁷ Ifj. Miskolczy Lajos levele. Debrecen, 1880. december 5. MNL HBML XIII. 22. 1. d. 131-132.

hez, az ábrázolt szerepek jellegében keveredtek egymással a hagyományos és az új típusú elemek. Bihar vármegye vezető tisztségein keresztül a Miskolczyak részt vettek a közélet irányításában, reprezentatív személyiségekként példamutatással jártak elől a polgárosodás korszakában.

A Miskolczy család a liberális ellenzéki orientációhoz csatlakozott. A korszak elvárásainak megfelelő társadalmi átalakulást lendületes jogkiterjesztés útján képelték el, amelyet a reformkori magyar liberalizmus eszközrendszerével, az érdekegyesítés módszerével igyekeztek elérni. Az adminisztrátori rendszer alkotmányosértő lépései, annak erőszaktól sem mentes kényszerítő jellege adta haladó elveikhez a jogvédő ellenzéki szerepet.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc eseményeiben a család minden erejével kivette részét. Miskolczy Károly országgyűlési képviselőként, ifj. Miskolczy Lajos alispánként, míg Miskolczy Sándor honvédő katonaként vállalta a legnagyobb áldozatokat. Áttekintettük az ifjú katona rövid, de sikerekben gazdag előmenetelét, és érzékeltettük a mindörökké vágyak képébe merevedett nagyra törő terveit.

Miskolczy Károly évtizedeken át folytatott hely- és családtörténeti gyűjtései révén a műveltség iránti mély elköteleződést vizsgáltuk. Érdeklődésének bizonyos irányai önmagukon túlmutató üzenettel is bírtak: a Rákóczi és a Thököly családokhoz fűződő kapcsolatok keresése által hangsúlyossá vált a függetlenségi tradícióhoz való tudatos kötődés. A hagyomány további felerősödését elősegítette az 1848–49-es eseményekben való részvétel és Miskolczy Sándor hősi halála.

Az elemzés a magyar történelem új tendenciái felé mutató tevékenységeket vette górcső alá, a modern korszakba való átlépés emberi tényezőit adott élethelyzetek és azokban hozott döntések formájában. A családtagokat a legfontosabb értékek mozgatták: a törvény, a haza és a család.

Nikolett Liszes

Nobiliary Roles in the Nineteenth Century History of the Miskolczy Family of Mezőtelegd

The members of the Miskolczy family of Mezőtelegd were the key members of the public life of Bihar county in the 18–20th century. The present study analyzes three roles related to the 19th century elite consciousness, based on the family's document legacy. The first example is jr. Lajos Miskolczy, the county's opposition politician, then through the life of Sándor Miskolczy, we examine a soldier career, finishing with presenting Károly Miskolczy's decades long history-themed collecting activities.

Források

Levéltári források

- BM Bihari Múzeum.
IV. Általános Történeti Dokumentumok Gyűjteménye.
III. Történeti Tárgyi Gyűjtemény.
- MNL HBML Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára.
XIII. 22. A Miskolczy család iratai (1709–1916).
IV. A. 1/a. Bihar vármegye nemesi közgyűlésének iratai.
Közgyűlési jegyzőkönyvek.

Nyomtatott források, forráskiadványok

- Brigovác – Petró – Sándor 2011. Sárréti kurrentáló könyv. Hivatali körlevelek a 19. század eleji Bihar vármegyéből. Szerk.: Brigovác László, Petró Leonárd és Sándor Mária. Berettyóújfalu, 2011.
- Horváth 1868. Horváth Mihály: Huszonöt év Magyarország történetéből. 1823–1848. III. k. Pest, 1868.
- Kemény 1903. Kemény Zsigmond: A biharmegyei 1845. december 15-iki gyűlés leírása. Közli: Ferenczi Zoltán. In: Budapesti Szemle, 116. k. (1903), 322. sz. 127-141.
- Kereszturi 1806. Kereszturi József: Compendiaria descriptio foundationis ac vicissitudinum episcopatus et capituli M. Varadiensis. II. Magno-Varadini. 1806.
- O'sváth 2009. O'sváth Pál: Bihar Vármegye Sárréti Járás leírása. A csengerújfalusi O'sváth és vele rokon családok története, dokumentumai és írásai. Bev. és a jegyz. írta: Seres István. [Bp.], 2009.
- Szárzberky 1931. Szárzberky Nagy József (1800–1878) emlékjegyzetei. Sajtó alá rendezte: Nagy Ödön. Bp., 1931.
- Szirmay 1809–1810. Szirmay Antal: Szathmár vármegye fekvése, története és polgári ismérte. I–II. k. Buda, 1809–1810.

Hírlapok, folyóiratok

- Jókai 1862. Jókai Mór (Kakas Márton): Nemzeti eledeleink. Vasárnapi Ujság, 9. évf. (1862), 27. sz., 1862. július 6. 321. Régi magyar szakácskönyv. [Szentbenedeki Mihály kéziratát közzéteszi:

Miskolczi Károly] Vasárnapi Ujság, 9. évf. (1862), 28. sz., 1862. július 13. 333.; 29. sz., 1862. július 20. 345.; 30. sz., 1862. július 27. 357.; 31. sz., 1862. augusztus 3. 369.; 32. sz., 1862. augusztus 10. 383.

Miskolczi 1864. Miskolczi Károly: A magyar alföldi halmokról. Vasárnapi Ujság, 11. évf. (1864), 23. sz., 1864. június 5. 218.

Szakirodalom

Bona 1998. A szabadságharc katonai története: Pákozdtól Világosig. 1848–1849. Szerk.: Bona Gábor. Bp., 1998.

Bona 2009. Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. II. k. Bp., 2009.

Borovszky 1901. Bihar vármegye és Nagyvárad. In: Magyarország vármegyéi és városai. Szerk.: Borovszky Samu. Bp., 1901.

Hegyesi 2000. Hegyesi Márton: Bihar vármegye 1848–49-ben. In: Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Közleményei. 24. Debrecen, 2000.

Hermann 2004. Hermann Róbert: Az 1848–1849-es szabadságharc nagy csatái. Bp., 2004.

Koller 2007. Koller András: Miskolczi Csulyak István korai beszédeiről. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 111. (2007), 1–3. sz. 185–201.

Móricz 1892. Móricz Pál: A magyar országgyűlési pártok küzdelmei a koronázástól a Deák és balközép pártok egybeolvadásáig: 1867–1874. I. k. Bp., 1892.

Nagy 1860. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. VII. k. Pest, 1860.

Nagy 1863. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. X. k. Pest, 1863.

Nagy 1868. Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. Pótlékkötet. Pest, 1868.

Nyakas 2001. Nyakas Miklós: Eltűnt iratok nyomában. Egy hajdanvolt kiváltságolt terület, a Báródság. Hajdúböszörmény, 2001.

Petró 2010. Petró Leonárd: Tisza Lajos, a bihari adminisztrátor. In: Bihar Diéta VI–VII. Szerk.: Kolozsvári István – Török Péter. Berettyóújfalu, (2010). 59-75.

Szabó 2011. Szabó András: Miskolci Csulyak István Heidelbergben. In: Bibliotheca et Universitas: Tanulmányok a hatvanéves Heltai János tiszteletére. Szerk.: Kecskeméti Gábor – Tasi Réka.

Miskolc, (2011). 119-128. <http://magyarszak.uni-miskolc.hu/kiadvanyok/heltai60/heltai60.pdf>
(Utolsó letöltés: 2013. szeptember 12.)

Varga 1964.

Varga János: „A kőszívű ember fiai”-nak történeti mintái és forrásai. In: Irodalomtörténeti Közlemények, 68. (1964), 5–6. sz. 614–642.